

EL CICLE TEÒRIC. DISCUSSIÓ D'ALGUNES OPOSICIONS UNIVERSALS EN LA INTERPRETACIÓ HISTÒRICA

Kristian Kristiansen

El context històric de formació de les teories

Dins els deu darrers anys l'arqueologia, juntament amb altres disciplines humanístiques i antropològiques, ha presenciat intents de desfer categories teòriques bàsiques i les seves premisses subjacents, especialment paradigmes evolucionistes i funcionalistes/ecològics. Han estat reemplaçades per contingències i particularismes històrics, per individualismes i culturalismes. S'ha de reconèixer, però, que això ni és únic ni s'ha de comprendre dins d'una pura racionalitat acadèmica.

Durant els últims 150 anys podem observar canvis cíclics entre marcs de treball teològics en general i marcs de treball no deterministes en particular, amb posicions intermèdies en forma de funcionalisme o estructuralisme. Així, la segona meitat del segle XIX fou dominada pels marcs evolucionistes, basats en les noves idees de les ciències naturals (selecció i evolució darwiniana, principis geològics), i disciplines socials i arqueològiques (evolució progressiva des de l'Edat de Pedra a la civilització). En el context de l'expansió imperialista del capitalisme occidental, aquest enfocament s'aplicà per donar suport a una ideologia de superioritat del món occidental. Amb la consolidació de l'ordre global mundial, noves formes de colonialisme i nacionalisme tornaren a dominar. Acadèmicament això desembocà en un nou enfocament sobre el particular, la identitat, la variació i la difusió. En antropologia, originalment es presentava com una reacció en contra de l'exclusió de la variabilitat històrica i cultural en els marcs evolucionistes, un intent de donar veu al context cultural i a les idees i creences que la conformen (p. e. l'escola de Boas). Molt aviat, però, s'aplicà a un context nacional-històric per donar suport a les reivindicacions de continuïtat entre passat i present i a les demandes difusionistes de propagar la civilització. Aquest escenari fou dominant a Europa fins fa poc, si bé desproveït de la superestructura teòrica. El nou optimisme després de la segona guerra mundial, malgrat tot, establí les bases per a una reintroducció dels marcs evolucionistes i ecològics, que en arqueologia anaren

units a un renaixement positivista, a fi de crear una base científica per a les normatives socials i ecològiques. És precisament aquest marc el que actualment s'ataca, en un clima d'absència de confiança en el futur, de fragmentació econòmica i ressorgiments ètnics.

Amb aquest breu resum he intentat emmarcar l'escenari per a una discussió del racionalisme acadèmic subjacent en aquestes tendències oposades i de la manera com es poden enfocar per lligar-les als canvis globals del clima ideològic i les condicions econòmiques. En treballs recents, Friedman ha proposat que el predomini d'un dels ordres està determinat per cicles de civilització hegemònics i identitats culturals (FRIEDMAN, 1988). En l'àmbit macrohistòric veu una regularitat cíclica entre condicions històriques en el present i la nostra percepció de cultura i història. El modernisme i les percepcions homogènies (evolucionisme, categories universalitzadores) pertanyen a períodes de centralització i hegemonia política, mentre que el pluralisme i les identitats culturals sorgeixen en períodes de descentralització, fragmentació i falta de confiança en percepcions decisives o universalitzadores (figura 1).

Òbviament això és una generalització àmplia, que pretén situar les tradicions acadèmiques en el seu context històric, fet que implica que els desenvolupaments acadèmics i les racionalitats internes en un nivell més profund (o més alt) estan relacionats, òbviament, amb les condicions del present. Hi ha, naturalment, desviacions en algunes regions o disciplines, on les velles tradicions poden continuar a causa de condicions històriques específiques; per exemple, la marginalització i l'exclusió de les tendències generals del canvi acadèmic, com en el cas de l'arqueologia a l'Europa Central. Hem de fer una interacció entre totes dues percepcions de la història, la cultura i la societat, que són complementàries però que han estat separades per diferents tradicions de recerca a causa de les condicions històriques canviants del clima polític i ideològic. D'això es desprèn que hauríem de posar una mica d'atenció a les implicacions potencials socials i ideològiques de les diferents tradicions de recerca. Arribats

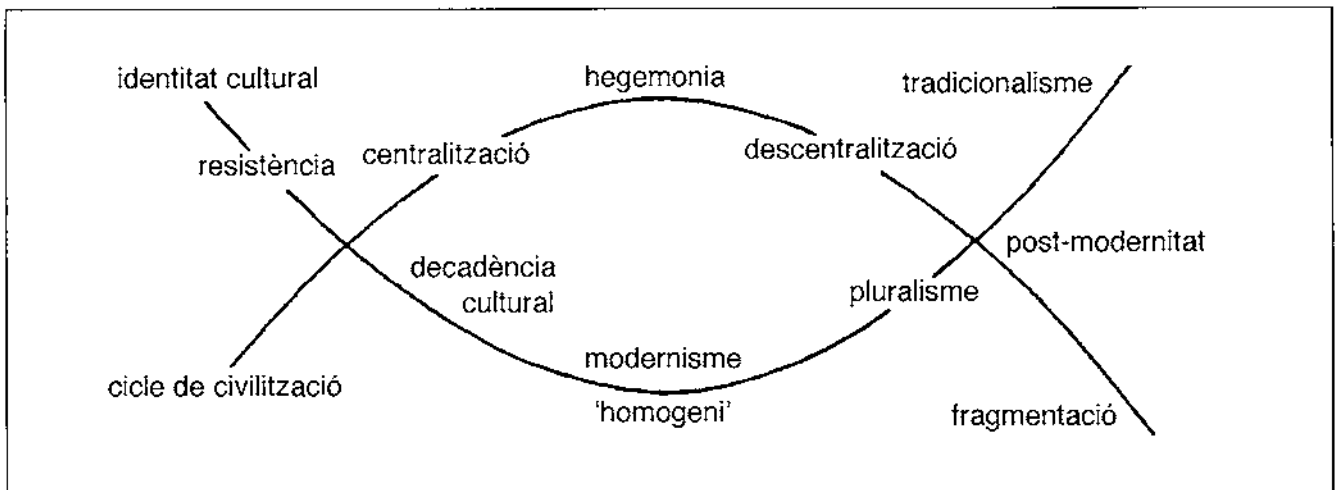

Figura 1. Cicles de civilització d'hegemonia i identitat cultural (segons Friedman, 1988).

ja en aquest punt, podem continuar preguntant sobre les racionalitats subjacents que els són pròpies i les implicacions socials. Fent això aviat aprendrem que totes dues tradicions han estat criticades com a reaccionàries i manipuladores en tota la seva amplitud. Els particularistes critiquen els generalistes perquè tracten d'imposar l'hegemonia del món occidental sobre la resta del món, insistint sobre la comprensió de totes les variacions culturals i històriques dins un Occident que és marc de l'evolució universalitzadora, el positivisme o el que sigui. Això priva altres cultures de la seva identitat i ens priva a nosaltres de la possibilitat de comprendre nous aspectes de «l'altre», de si estan ja morts o encara vius (p. e. SHANKS; TILLEY, 1987b, cap. 6). Els intents de fer el món accessible amb vies més sistemàtiques i objectives (positivisme) es qualifiquen de traïció a l'objecte d'estudi i la seva particularitat històrica i cultural. De manera similar, els particularistes i culturalistes es critiquen perquè van desfer la totalitat en moltes parts diferents, fet que en última instància ens priva de l'habilitat de comprendre les condicions del canvi social i històric. La creació d'identitats particularitzades locals o nacionals serveix a més les forces reaccionàries, ja que impedeix al poble el coneixement de les condicions reals de les seves pròpies vides i les forces que les governen. Així doncs, d'una manera paradoxal, els intents de restaurar les identitats culturals locals que s'havien perdut durant el procés de colonització corren el risc d'endinsar-se en un acord històric romàntic, o fins i tot de construir-lo, que mistifica les condicions històriques reals del procés.

Continuant amb la racionalitat científica subjacent, hi ha premisses similars aparentment incompatibles. Fluctuen al voltant de dicotomies idealistes-materialistes i objectives-subjectives. Porten a la llarga a la qüestió de què volem realment entendre i com podem comprendre «altres» des d'una posició del segle XX. Això ha conduït recentment a una renovació de les estratègies «hermenèutiques i contextuals» com a mitjà per travessar les barreres entre el present i el passat, i ha portat a una crítica de la utilització de categories teòriques abstractes o generals de la societat com a va-

riació distorsionadora, perquè determinen d'entrada què és el que s'ha de descobrir (SHANKS; TILLEY, 1987a:, 120 i seg.).

La universalitat del particular?

Un punt de partida bàsic per entendre la dicotomia entre les dues posicions està lligat a la qüestió d'establir categories teòriques universals d'acció social i les seves implicacions per comprendre i explicar les variacions socials i històriques. L'oposició entre general i particular fou discutida per Marx a l'obra *Grundrisse* (MARX, 1973), en la introducció de la qual exposa el problema bàsic i les seves implicacions d'una manera que encara avui és vàlida: «L'objecte davant nostre, per començar, és producció material», afirma a la línia introductòria. Després continua: «Sempre que parlem de producció, el que volem dir és sempre producció en un nivell definit de desenvolupament social —producció per individus socials (...). De totes maneres, totes les èpoques de producció tenen certs trets comuns, característiques comunes. La producció, en general, és una abstracció, però una abstracció racional, en tant que realment recalca i fixa l'element comú i d'aquesta manera ens estalvia la repetició. Encara que sigui una categoria general, aquest element comú seleccionat per comparació ha estat ell mateix segmentat diverses vegades i s'escindeix en diferents determinacions. Algunes determinacions pertanyen a totes les èpoques, d'altres únicament a poques» (pàg. 85). «Per resumir: hi ha característiques que tots els nivells de producció tenen en comú i que són establertes com a generals pel pensament; però les anomenades precondicions generals de tota producció no són res més que aquests moments abstractes amb els quals un estadi de producció històric no real pot ser comprès» (pàg. 88). A la publicació subsegüent *A contribution to the Critique of Political Economy* (*Grundrisse* fou un document que no es publicà mai fins l'any 1939), Marx indicava, al prefaci, alguns principis generals d'organització social i transformacions històriques, que més endavant es coneixerien com a materialisme histò-

ric. Hi ha, però, una observació que mereix una mica d'atenció, i és quan Marx afirma que aquests resultats generals, quan s'han aconseguit, «han servit com a guia per als seus subsegüents estudis», indicant clarament la seva naturalesa no dogmàtica i preliminar. És també destacable que a la publicació final deixà fora la introducció (més endavant es va publicar com a introducció a *Grundrisse*, citat més amunt) on discutia les categories generals i els principis, inclosa la dialèctica entre producció, circulació i consum. Al prefaci assenyalava que el lector que el vulgui seguir ha de decidir anar del particular al general. Marx preferia clarament analitzar la naturalesa general de les categories individuals pertinents al seu estudi (diners, capital, valor, etc.) abans de prosseguir-lo, i l'estructura teòrica del seu treball, per tant, s'ha d'inferir a partir de la seva anàlisi concreta més que no pas a partir dels diversos prefacis i reflexions prèvies. La «Introducció», però, és especialment interessant per demostrar la dialèctica d'aquest mètode de treball entre categories generals de societat i anàlisis concretes.

Si bé aquesta és una discussió constant, tant dels teòrics marxistes com social-liberals (p. e. GODELIER, 1978, 72 i seg.), trobo suficients les afirmacions de Marx per la seva franquesa. Per estudiar la societat necessitem components universals d'acció social basats en el reconeixement del que constitueix i forma la societat. I aquestes categories s'han de veure com a eines generals que han de ser aplicades i ajustades als casos particulars. Les relacions entre el general i el particular, l'abstracte i el concret, són dialèctiques, es modifiquen l'una a l'altra en un diàleg constant d'interpretació, coneixement i explicació. Els hermenèutics no representen en aquesta connexió cap estratègia interpretativa particular, ja que és un ingredient sempre present a totes les pràctiques interpretatives, com ho són les categories generals. En una crítica contra Shanks i Tilley sobre aquesta qüestió, vaig assenyalat que l'argument contra els conceptes universals és també vàlid contra la interpretació contextualitzada (KRISTIANSEN, 1988). La seva afirmació programàtica «no hi poden haver categories generals i abstractes ni sistemes de lògica que representin coherentment totalitats socials o històriques», que jo no rebutjo, es pot capgirar sense perdre el significat com «no hi pot haver una comprensió i una explicació contextualitzada i particular sense categories generals i abstractes de societat i història». I l'argument és el mateix per a totes dues afirmacions: «res existeix en ell mateix, idèntic a ell mateix, una plena presència en ell mateix en una relació d'interioritat total» (SHANKS; TILLEY, 1987b, 57), que remarca un cop més les relacions dialèctiques entre general i particular.

Elevar l'hermenèutica a una característica específica de disciplines històriques i humanístiques, com va fer Habermas (1973), i llavors caracteritzar les ciències naturals com a positivistes, lligades a un ús pràctic, és simplement passar per alt la complexitat de totes dues. Si acceptem aquestes categoritzacions d'oposició basades en l'ús de la pràctica més que en l'experiència d'investigació pràctica, relativitzem en última instància l'ús de la història i el fem subjecte de particu-

larisme, mentre que acceptem sense crítica les estratègies d'investigació de la ciència natural com a inqüestionables, verificades per l'aplicació. Tant la ciència natural com la investigació humanística expressen elements de *Verstehen* i universalisme, d'estructures invisibles enfront d'estructures visibles, si bé el problema continua sense resoldre's a causa la seva naturalesa. L'objecte no pot ser mai totalment definit o fixat, ni en les ciències naturals, ja que sempre reacciona a la nostra observació i el que nosaltres observem és en últim extrem guiat per lleis que no estan subjectes a l'observació. Aquesta posició es pot considerar que, en molts aspectes, correspon al pensament estructuralista i marxista i a la comprensió de la societat i la història, com veurem a continuació. Una fusió parcial de les estratègies d'investigació naturals i humanístiques (no proposo que siguin idèntiques) implica també que hi ha estratègies per aconseguir un saber que són compatibles amb els anomenats procediments positivistes, almenys pel que fa a l'ordenació i l'anàlisi, si bé aquest coneixement s'ha de contextualitzar per aplicar-li un significat i una interpretació. Conseqüentment, les estratègies teòriques i interpretatives haurien de dominar la relació dels procediments metodològics i la seva interpretació (una bona discussió a MILLER, 1982).

Aquestes afirmacions ens porten a la pròxima qüestió: estructures «observables» enfront de les «abstractes». Els positivistes reclamen correspondència a tots els nivells d'explicació entre l'observació i la interpretació, lligades per categories d'«observació» conceptuals i estratègies de test, defensades amb força per Binford (1982 i 1986). Contra això, els estructuralistes i marxistes reivindiquen que les estructures més bàsiques, que dominen i donen sentit al que nosaltres veiem, són «invisibles», són massa complicades per reduir-les a categories empíriques de test i, a més, únicament poden ser resultat d'un procés d'observació i interpretació dialèctic i teòric/hermenèutic. Aquesta posició ha estat amplificada per investigacions recents que demostren que no es poden assumir les correspondències en proporció d'una a una entre la cultura material i les seves estratègies socials subjacents, entre intenció i propòsit (HODDER, 1982a). Els propòsits, tal com es donen en rituals, símbols, etc., poden amagar les intencions reals o poden estar-hi en oposició i reflectir la noció marxista de les contradiccions: ideologia contra realitat social (KRISTIANSEN, 1984; HODDER, 1986, cap. 4; SHANKS; TILLEY, 1987a, cap. 7). Per aquest autor aquesta posició no rebutja l'ús d'estratègies d'anàlisi positivistes o empíriques, però sí que rebutja que corresponguin a un sol conjunt de propòsits i estratègies socials o econòmiques. Això accentua tant la necessitat de recórrer a un enfocament holíctic, com a preconditioni per entendre i explicar el passat, que l'estudi no es pot reduir a procediments de prova de fenòmens isolats. Les relacions i el significat només es poden explicar confrontant tots els tipus d'evidència.

Aquests problemes estan, naturalment, molt relacionats amb la discussió anterior sobre el general enfront del particular, però expressen elements de verificació, processos de formació i naturalesa explicativa més pràctics. Això es pot

il·lustrar a partir de la noció de la teoria del rang mitjà de Binford (1981a, 29 i seg.). Binford observa força correctament que el registre arqueològic pertany al present i s'hi construeix, i que queda amb relacions no directes o observables amb la dinàmica del passat. Els processos socials i històrics no es poden inferir sense uns mitjans de comprensió, per tant, que facin referència a l'ús de la cultura material i a la seva destrucció i deposició. D'altra banda podem estar d'acord amb els arguments de Binford, inclosos els seus atacs a la idea que els processos de formació arqueològica representen un camí de substreure la distorsió i tornar a un passat més real. Tal com ell enèrgicament argumenta a «The Pompeii premise» (BINFORD, 1981b), fins i tot si tenim un Pompeii, l'hem de «contextualitzar» i «explicar» per forces i processos exteriors als que podem observar directament per analogia a situacions on puguem observar la dinàmica invisible d'una altra manera. Aquesta situació és oferta per l'etnoarqueologia. Aquí comencen els desacords, ja que es pot afirmar que fins i tot en societats actuals ens trobem amb el mateix tipus de dilema interpretatiu: el que nosaltres observem és dirigit per estructures i processos històrics més enllà de l'observació directa; en gran manera han de ser inferits, igual que en el cas de la interpretació històrica i arqueològica. Podem, però, evidentment, aproximar-nos a explicar significats i propietats d'organització actual.

Això no és per negar el paper vital de l'analogia, però voldria més aviat veure l'analogia històrica i etnogràfica com a exemples de casos específics utilitzables: 1/ per donar carn i ossos al paper de la cultura material dins l'organització social a diferents nivells d'organització, i 2/ per servir com a guies heurístiques d'investigació en un sentit no rigorós, que permetin als arqueòlegs confrontar les seves evidències amb interpretacions i explicacions més rellevants. Però no rebutjo la importància i la possibilitat d'establir analogies «de relació» més rigoroses amb el passat (HODDER, 1982b, 31 i seg.; debats entre R. GOULD; P. WATSON; A. WYLIE, 1982). També penso que s'hauria de tenir en compte que la sofisticació teòrica de Binford, en termes de relacions entre passat i present, ha estat generalment examinada o simplificada pels seus crítics els darrers anys.

L'idealisme del materialisme o el materialisme de l'idealisme?

Finalment hem de confrontar l'oposició aparent entre les perspectives idealistes (culturals) i materialistes (econòmiques), la qual naturalment encara és una oposició construïda per afavorir una estratègia política o bé acadèmica en detriment d'una altra, si bé pot no ser percebuda com a tal pels mateixos actors. Per ser breu: no accepto un marc purament «contextual o cultural», com el presentat per Hodder (1986); SHANKS; TILLEY en un dels seus llibres (1987b), com a suficient, si no és equilibrat per una perspectiva materialista de canvi social i històric (ROWLANDS, 1982). D'altra banda també he de rebatre algunes de les seves crítiques contra les

aproximacions funcionalistes i ecològiques, ja que considero les aproximacions funcional i estructural, cultural i ecològica com a dialècticament encreuades. L'ecologia es constitueix també en termes de significat cultural i simbòlic, cosa que pot explicar aparentment estratègies econòmiques conservadores o irracionals, com ara el manteniment de patrons d'assentament en un entorn degradat tot i que hi ha àrees lliures disponibles, tal com passa a l'Edat de Bronze final a Dinamarca. A l'hora, però, de comprendre la irracionalitat com a significat, per exemple, en termes culturals o socials, hem de contrastar-ho amb una perspectiva racional i mantenir que és possible definir forces ecològiques i una racionalitat per a una estratègia econòmica donada, quines conseqüències a llarg terme eren desconegudes pels mateixos protagonistes fins que fou massa tard; això és cert fins i tot en la nostra pròpia societat. El paisatge cultural amb tots aquests túmuls, llocs de ritual, assentaments, sistemes agrícoles, etc. representa un mosaic entreteixit de significacions culturals, simbòliques, socials i econòmiques, experiències i tradicions, on a vegades un i a vegades un altre poden dominar la tria de l'estratègia. L'economia únicament defineix els límits de la reproducció. Per les mateixes raons les generalitzacions ahistòriques, fora de temps i de lloc, i els estudis culturals de regularitats socials, fora del context històric, no proporcionen una base vàlida per comprendre ni la societat ni la història, si bé poden ser d'alguna utilitat en una fase d'exploració de la recerca. Si aquestes regularitats però, es prenen com a punt final, moltes més variacions queden inexplicades.

La tendència actual cap a la destrucció, el particularisme i el culturalisme, imposa d'aquesta manera algunes intuïcions importants quan s'ajunten i s'equilibren contra la seva aparent oposició —teoria general i perspectives materialistes. Agafada, però, com a valor nominal, com a estratègia opositora d'una direcció, ha de ser rebutjada, tant per raons teòriques com ideològiques, ja que representa una recuperació d'aproximacions que històricament han demostrat que són massa adaptables a propòsits reaccionaris, nacionals i xovinistes. I això és degut al fet que la significació de les transformacions històriques de les estructures socials i econòmiques es relega a una posició secundària a costa de les continuïtats culturals i tradicions, cosa que permet manipulacions ideològiques. No hi pot haver identitat entre passat i present excepte en un sentit «imaginari» (ANDERSON, 1983) —els canvis econòmics i socials han separat per sempre l'home de l'Edat del Ferro o l'home medieval de l'home del segle XX. Unificar-los amb relació a les tradicions culturals o lingüístiques és construir un passat per al present que mai va existir.

Cap a la integració?

La posició presentada aquí implica que els procediments d'explicació i d'interpretació en una interacció dialèctica entre dades i conceptes teòrics ens permeten d'emmarcar l'evidència i unir-la als principis subjacents i a la dinàmica històrica que la produeix. Refusa el relativisme i el subjec-

tivisme, i també l'absolutisme i l'objectivisme científic. Pren una posició intermèdia «realista», en què el coneixement es constitueix en processos sistemàtics i dialèctics, una sèrie d'aproximacions successives, que se sotmet a diversos graus de verificació, falsificació i rigor interpretatiu que transcendeixen la subjectivitat i l'objectivitat (ROWLANDS, 1984). Si bé es pot reclamar amb alguna justificació que el coneixement històric és un procés acumulatiu, o almenys ho ha estat al llarg dels últims cent anys, la seva naturalesa i direcció formen part de cicles històrics competitius i interessos polítics, immobilitzats en diferents tradicions de recerca caracteritzades per diferents aproximacions als problemes epistomològics bàsics de prioritats adequades i històriques. En aquest sentit la selecció de marcs de treball teòrics no és neutral. Accentua la importància de comprendre el context històric de la teoria, però també accentua la necessitat de superar aquestes reserves en un intent d'establir un diàleg significatiu de principis teòrics que no estigui governat per oposicions estratègiques i competitives. El meu intent de proposar distàncies teòriques és, per tant, oposat no únicament a tendències històriques de clima ideològic i interessos, sinó també a tendències acadèmiques internes de proliferació.

Per superar algunes d'aquestes reserves, proposo considerar les tradicions de recerca no únicament dins l'escenari social i històric, sinó també dins el context acadèmic, tal com es defineix pels seus esforços d'ascendir a termes amb els quals pugui resoldre certs tipus de problemes. L'últim intent dins la història, l'antropologia i la sociologia d'aconseguir una comprensió més històrica de la història social i econòmica en els treballs d'Anderson (1974), Gellner 1988), Mann (1986); Wolf (1982), treballs que d'una manera menys dogmàtica i més pragmàtica combinen elements de diverses tradicions de recerca, sembla que dona suport a aquest punt de vista. No estic suggerint ocultar totes les diferències en el pragmatisme, ja que òbviament hi ha contradiccions, tant intel·lectualment com ideològicament, entre aquestes aproximacions, però hi resta més espai per a la integració i el diàleg que no suggereixen els debats actuals.

Nota d'agraïment

Aquest article fou escrit durant el 1989, aprofitant la meua estada a l'Humanistic Research Center de Copenhaguen (entre 1987 i 1989), com un comentari inèdit amb relació al debat teòric entre la naturalesa de la interpretació arqueològica i la seva comprensió, esperonat pel moviment postprocessual dels anys 80 (p. e. KOHL, 1988; PADDAYYA, 1986; PATTERSON, 1988; RODRÍGUEZ, BRUNET; ZAPATERO, 1988; RENFREW, 1989; SHANKS; TILLEY, 1989; SPRIGGS, 1990 o TRIGGER, 1989). L'article fou inspirat i utilitzat en discussions i seminaris durant el període 1987-89 al centre, en què participaren els col·legues següents aprofitant també una curta o llarga estada a Copenhaguen: Timothy Earle, Kajsa Ekholm, Antonio Gilman, Ian Hodder, Richard Hodges, Phil Kohl, John Mooreland, Tom Patterson, Mike Row-

lands, Mario Sanoja, Chris Tilley i Irada Vargas, a més a més dels meus col·legues antòpòlegs i arqueòlegs al centre com, Jonathan Friedman, Michael Harbsmeier, Lotte Hedeager, Anne Knudsen i Mogens Troille Larsen.

ABSTRACT

A discussion of some universal oppositions in historical interpretation

The article situates changes in theory and research in relation to global changes in ideological and economic climate. Periods of expansion are characterized by universalistic theories (evolution, internationalism) whereas periods of consolidation and decline are characterized by particularistic perspectives (diffusion, nationalism). On this background the classical theoretical oppositions in historical interpretation are discussed and it is concluded that there is more basis for integration than commonly believed.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ANDERSON, B. (1983) *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Londres: Verso Press.
- ANDERSON, P. (1974) *Passages from Antiquity to Feudalism*. Londres: NLB, Humanities Press.
- BINFORD, L. R. (1981a) «Middle-range research and the role of actualistic studies», dins *Bones, Ancient Men and Modern Myths*. Academic Press.
- BINFORD, L. R. (1981b) «Behavioral archaeology and the "Pompeii premise"», dins *Journal of Anthropological Research*, núm. 37.
- BINFORD, L. R. (1982) «Objectivity-Explanation-Archaeology 1981», dins RENFREW, C.; ROWLANDS, M.; SEGRAVES, B. (ed.) *Theory and Explanation in Archaeology*. Academic Press.
- BINFORD, L. R. (1986) «Data, Relativism and Archaeological Science», dins *Man* (NS), núm. 22.
- FRIEDMAN, J. (1988) «Culture, identity and world process», dins MILLER, D.; ROWLANDS, M.; TILLEY, C. (ed.) *Domination and Resistance*. Londres: Unwin Hyman, One World Archaeology, 3.
- GELLNER, E. (1988) *Plough, Sword and Book*. Londres: Paladin Graf-ton Books, The structure of human history.
- GODELIER, M. (1978) «The Object and Method of Economic Anthropology», dins SEDDON, D. (ed.) *Relations of Production*. Londres: Frank Cass, Marxist Approaches to Economic Anthropology.
- GOULD, R.; WATSON, P. J. (1982) «A Dialogue on the Meaning and Use of Analogy in Ethnoarchaeological Reasoning», dins *Journal of Anthropological Archaeology*, vol. 1, núm. 4.
- HABERMAS, J. (1973) (1968) *Erkenntnis und Interesse*. Frankfurt am Main: Mit einem neuen Nachwort. Suhrkamp Verlag.
- HODDER, I. (1982a) *Symbols in Action*. Ethnoarchaeological studies of material culture. Cambridge University Press.
- HODDER, I. (1982b) *The Present Past*. An Introduction to Anthropology for Archaeologists. Batsford, London.
- HODDER, I. (1986) *Reading the past*. Cambridge University Press, Current approaches to interpretation in archaeology.
- KOHL, P. (1988) «Limits to Post-Processual Archaeology (or the Dangers of New Scholasticism)». [Treball presentat al simposi Theory in Post-Processual Archaeology, Society for American Archaeology meetings, Phoenix, 1988].
- KRISTIANSEN, K. (1984) «Ideology and material culture: an archaeological perspective», dins SPRIGGS, M. (ed.) *Marxist perspectives in archaeology*. Cambridge University Press.

KRISTIANSEN, K. (1988) «The black and the red: Shanks & Tilley's programme for a radical archaeology», dins *Antiquity*, núm. 62.

MANN, M. (1986) *The Sources of Social Power. A History of Power from the Beginning to A.D. 1960*. Cambridge Paperback Library.

MARX, K. (1973) *Grundrisse*. Penguin Books.

MILLER, D. (1982) «Explanation and Social Theory in Archaeological Practices», dins RENFREW, C.; ROWLANDS, M.; SEGRAVES, B. (ed.) *Theory and Explanation in Archaeology*. Academic Press.

PADDYVA, K. (1986) «The epistemology of archaeology: a postscript to the New Archaeology», dins *Bulletin of the Deccan College Postgraduate & Research Institute*, núm. 45.

PATTERSON, T. (1988) «History and the Post-Processual Archaeologies». [Treball presentat al simposi Theory in Post-Processual Archaeology symposium, Society for American Archaeology meeting, Phoenix 1988].

RENFREW, C. (1989) «Comments on Archaeology into the 1990s», dins *Norwegian Archaeological Review* 22, núm. 1.

RODRÍGUEZ, A.; BRIJNET, T. C.; ZAPATERO, G. R. (1988) «La arqueología contextual: una revisión crítica», dins *Trabajos de Prehistoria*, núm. 45.

ROWLANDS, M. (1982) «Processual Archaeology as Historical Social Science», dins RENFREW, C.; ROWLANDS, M.; SEGRAVES, B. (ed.) *Theory and Explanation in Archaeology*. Academic Press.

ROWLANDS, M. (1984) «Objectivity and subjectivity in archaeology», dins SPRIGGS, M. (ed.) *Marxist perspectives in archaeology*. Cambridge University Press.

SHANKS, M.; TILLEY, C. (1987a) *Re-Constructing Archaeology. Theory and Practice*. Cambridge University Press.

SHANKS, M.; TILLEY, C. (1987b) *Social Theory and Archaeology*. Polity Press.

SHANKS, M.; TILLEY, C. (1989) «Archaeology in the 1990s», dins *Norwegian Archaeological Review* 22, núm. 1.

SPRIGGS, M. (1990) *Twenty-two authors in search of a paradigm/contextual archaeology: what's in-it for me?* Australian Archaeology 1990.

TRIGGER, B. (1989) «Hyperrelativism, responsibility, and the social sciences», dins *Canad. Rev. & Anth.*, núm. 26 (5).

WOLF, E. R. (1982) *Europe and the People without History*. University of California Press.

WYLIE, A. (1982) «An Analogy by Any Other Name is Just as Analogical. A Commentary on the Gould-Watson Dialogue», dins *Journal of Anthropological Archaeology*, vol. 1, núm. 4.

Kristian KRISTIANSEN, nascut l'any 1948, estudià a la Universitat d'Aarhus i Copenhaguen, on es doctorà en Arqueologia l'any 1975. Des del 1979 és director del Danish Archaeological Monument Administration, dins del National Forest and Nature Agency del Ministry of Environment. De 1987 a 1989 investigà a l'Humanistic Research Center a Copenhaguen i abans del 1979 ho feu a la Universitat d'Aarhus.

(Títol original: «The theoretical cycle. A discussion of some universal oppositions in historical interpretation». La traducció és de Walter Cruells Banzo.)

COTA ZERO. Revista d'arqueologia i ciència, és una publicació independent d'aparició anual i amb voluntat d'incidir en l'actualitat arqueològica a partir dels «dossiers», de temes monogràfics, i les «col·laboracions especials» dedicades a temes metodològics i teòrics.

Butlletí de domiciliació bancària

Senyors, els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta atenguin els rebuts que els presentarà COTA ZERO revista d'arqueologia i ciència, per al pagament de la meua subscripció a l'esmentada revista.

Titular compte _____

Banc / Caixa _____

Adreça agència _____

Població _____

Entitat N. Agència

N. Compte

Data _____ Signatura _____

Si us plau, ompliu l'imprès amb totes les dades i no oblideu de signar-lo. Un cop omplert envieu-lo a COTA ZERO, Carrer de Miramarges, 4, 08500 VIC (Osona). Tel. (93) 886 10 44.

Butlletí de subscripció

Nom i cognoms _____

Carrer _____

Població _____ Dte. _____

Província _____ Telèfon _____

Professió _____

Se subscriu a COTA ZERO revista d'arqueologia i ciència, mitjançant el pagament, per domiciliació bancària, de cada número en el moment de la seva aparició.

Subscriptors: 10% de descompte.

Data _____ Signatura _____

Números 1 i 2 — exhaurits
 Preu unitari dels n. 3, 4, 5, i 6 — 1.500 ptes.
 Preu del n. 7 — 2.000 ptes.
 Preu del n. 8 — 2.500 ptes.
 Preu del n. 9 — 2.300 ptes.